

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Ойынның бала тұлғасының қалыптасуына ықпалы

ЖАРИЯЛАНДЫ
10.02.2026СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/187086/**Әбділлаева Арайлым**

Лауазымы: тәрбиеші

Қызылорда облысы, Жаңақорған ауданы, Жаманбай батыр ауылы

«Зейінді бала» бөбекжай бақшасы

Кіріспе

Қазіргі мектепке дейінгі білім беру жүйесінде баланың тұлғалық дамуын қамтамасыз ету педагогикалық үдерістің негізгі мақсаттарының бірі болып табылады. Баланың тұлға ретінде қалыптасуы оның танымдық белсенділігімен, эмоционалдық тұрақтылығымен, әлеуметтік қарым-қатынас тәжірибесімен және өзіндік «Мен» бейнесінің дамумен тығыз байланысты. Осы тұрғыдан алғанда мектеп жасына дейінгі кезеңде баланың даму ерекшеліктеріне сәйкес келетін жетекші іс-әрекетті дұрыс ұйымдастыру ерекше маңызға ие. Мектеп жасына дейінгі баланың жетекші іс-әрекеті – ойын. Ойын баланың табиғи қажеттілігі ретінде оның қоршаған ортаны тануына, әлеуметтік тәжірибе жинақтауына және тұлғалық қасиеттерінің қалыптасуына мүмкіндік береді. Сондықтан балабақшадағы оқу-тәрбие үдерісінде ойынды кездейсоқ қолданылатын әрекет ретінде емес, ғылыми-педагогикалық тұрғыда негізделген, мақсатты ұйымдастырылатын даму құралы ретінде қарастыру қажет. Осыған байланысты ойынның бала тұлғасының қалыптасуына ықпалын ғылыми тұрғыда зерделеу мектепке дейінгі педагогиканың өзекті мәселелерінің бірі болып табылады.

Ойын ұғымының ғылыми-педагогикалық мазмұны.

Педагогика және психология ғылымдарында ойын баланың қоршаған ортамен өзара әрекеттесуінің ерекше формасы, әлеуметтік тәжірибені меңгерудің тиімді тәсілі ретінде қарастырылады. Ғалымдардың пайымдауынша, ойын – баланың өмір шындығын бейнелі түрде қайта жаңғыртып, оны өз тәжірибесінде меңгеруіне мүмкіндік беретін іс-әрекет түрі.

Мектеп жасына дейінгі балалар үшін ойын:

- танымдық әрекеттің негізгі формасы;
- әлеуметтік қатынастарды меңгерудің құралы;
- эмоциялық күйді реттеудің тәсілі;
- тұлғалық қасиеттерді дамытудың тетігі болып табылады.

Ойын барысында бала белсенді әрекет субъектісі ретінде көрініп, өз қиялын, ойлауын, сөйлеуін және ерік сапаларын дамытады. Осылайша ойын баланың тұлғалық қалыптасуының кешенді механизмі ретінде сипатталады.

Ойынның бала тұлғасының қалыптасуындағы педагогикалық маңызы

Мектеп жасына дейінгі кезең – баланың тұлғалық дамуының іргелі негіздері қаланатын кезең. Бұл жаста баланың мінез-құлқы, әлеуметтік бағдарлары, өзін-өзі бағалауы және эмоциялық-ерік сапалары қарқынды дамиды. Ойын осы процестердің барлығына тікелей әсер етеді.

Балабақшада қолданылатын ойын түрлерінің тұлғалық дамуға ықпалы.

Сюжеттік-рөлдік ойындар

Сюжеттік-рөлдік ойындар мектеп жасына дейінгі балалардың тұлғалық және әлеуметтік дамуын қамтамасыз ететін жетекші ойын түрлерінің бірі болып табылады. Бұл ойындар барысында бала қоршаған әлеуметтік ортаның үлгілерін бейнелеп, белгілі бір әлеуметтік рөлді (дәрігер, ата-ана, мұғалім, сатушы және т.б.) қабылдайды. Рөлді орындау үдерісінде бала әлеуметтік нормалар мен мінез-құлық ережелерін тәжірибелік түрде меңгереді.

Сюжеттік-рөлдік ойындардың тұлғалық дамуға ықпалы, ең алдымен, баланың әлеуметтік өзіндік санасының қалыптасуымен байланысты. Бала өз әрекетін басқа балалардың әрекетімен үйлестіруге, серіктесінің пікірін ескеруге, келісімге келуге үйренеді. Сонымен қатар бұл ойындар баланың эмоциялық саласын дамытып, өз сезімін білдіру, өзгелердің эмоциясын түсіну қабілеттерін жетілдіреді.

Дидактикалық ойындар.

Дидактикалық ойындар мектепке дейінгі жастағы баланың танымдық дамуын қамтамасыз ететін маңызды педагогикалық құрал болып табылады. Бұл ойындар белгілі бір білімдік мақсатқа бағыттанып, баланың ойлау әрекетін белсендіруге арналған арнайы тапсырмалар жүйесі арқылы ұйымдастырылады. Дидактикалық ойындар барысында бала салыстыру, талдау, жинақтау, қорытынды жасау сияқты интеллектуалдық әрекеттерді меңгереді. Сонымен қатар бұл ойындар баланың зейінін шоғырландыру, есте сақтау қабілетін дамыту, логикалық ойлауын жетілдіру

үдерістеріне оң ықпал етеді. Тұлғалық даму тұрғысынан алғанда дидактикалық ойындар баланың дербестігін, өз іс-әрекетінің нәтижесін бағалау қабілетін, сондай-ақ табандылық пен мақсатқа ұмтылу сияқты ерік сапаларын қалыптастырады. Бала тапсырманы орындау барысында жетістікке жетуге талпынып, өз мүмкіндігін тануға үйренеді.

Қимыл-қозғалыс ойындары

Қимыл-қозғалыс ойындары баланың тұлғалық дамуын қамтамасыз етуде ерекше маңызға ие, себебі олар физикалық даму мен психикалық процестердің өзара байланысын жүзеге асырады. Бұл ойындар барысында бала қозғалыс белсенділігін арттырып қана қоймай, өз әрекетін саналы түрде реттеуге үйренеді.

Қимыл-қозғалыс ойындарының тұлғалық дамуға ықпалы баланың ерік сапаларын қалыптастыруымен тығыз байланысты. Ойын ережелерін сақтау, белгіленген мақсатқа жету, қиындықтарды жеңу арқылы бала төзімділік, шыдамдылық, батылдық сияқты қасиеттерді меңгереді. Сонымен қатар бұл ойындар баланың өзін-өзі бақылау және өз әрекетін басқару қабілеттерін жетілдіреді.

Ойын үдерісін ұйымдастырудағы тәрбиешінің рөлі.

Ойынның бала тұлғасының қалыптасуына тиімді ықпал етуі оны ұйымдастыру деңгейіне тікелей байланысты. Бұл үдерісте тәрбиеші жетекші тұлға ретінде әрекет етеді. Тәрбиеші ойынды баланың жас ерекшеліктеріне сай жоспарлап, оның мазмұнын тұлғалық даму міндеттеріне бағыттауы тиіс.

Тәрбиешінің кәсіби рөлі:

- дамытушы ойын ортасын қалыптастыру;
- баланың ойын әрекетіне белсенді қатысуын қамтамасыз ету;
- балалар арасындағы өзара әрекеттестікті реттеу;
- ойын барысында тұлғалық қасиеттердің дамуын бақылау және қолдау.

Ғылыми тұрғыдан алғанда тәрбиешінің педагогикалық шеберлігі мен кәсіби құзыреттілігі ойынның тәрбиелік және дамытушылық әлеуетін толық жүзеге асырудың негізгі шарты болып табылады.

Қорытынды

Қорытындылай келе, ойын мектеп жасына дейінгі баланың тұлғалық қалыптасуын қамтамасыз ететін жетекші педагогикалық құрал болып табылады. Ойын арқылы бала әлеуметтік тәжірибе жинақтап, эмоциялық тұрақтылыққа, танымдық белсенділікке және өзіндік дербестікке қол жеткізеді.

Балабақша жағдайында ойынды ғылыми-педагогикалық тұрғыда негіздеп, мақсатты түрде ұйымдастыру баланың жан-жақты дамуына жағдай жасайды. Осы үдерісте тәрбиешінің кәсіби рөлі шешуші мәнге ие. Сондықтан мектепке дейінгі білім беру жүйесінде ойынды тұлғалық дамудың негізгі тетігі ретінде қарастыру педагогикалық практиканың маңызды бағыты болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әбдіғалиева Г.Қ. Мектепке дейінгі педагогика. – Алматы : Білім, 2018. – 256 б.
2. Омарова Г.С. Балабақшадағы тәрбиелеу мен дамытудың педагогикалық негіздері. – Алматы : Дарын, 2020. – 192 б.
3. Баймұратова Б. Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту әдістемесі. – Алматы : Рауан, 2017. – 192 б. (Ойын әрекеті мен сөйлеу, қарым-қатынас дамуының байланысы)
4. Сейітқазиева А.Е. Мектепке дейінгі ұйымдағы тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі. – Алматы : Қазақ университеті, 2019. – 240 б. (Тәрбиешінің ойын үдерісін ұйымдастырудағы кәсіби рөлі)
5. Құлмағамбетова Қ.С. Мектеп жасына дейінгі балаларды ойын арқылы тәрбиелеу. – Алматы : Өркен, 2019. – 168 б. (Сюжеттік-рөлдік және дидактикалық ойындардың тәрбиелік маңызы)
6. Жұмабаева С. Балабақшадағы ойын әрекетін ұйымдастыру әдістемесі. – Алматы : Балауса, 2021. – 144 б. (Ойын түрлерін жас ерекшелігіне сай қолдану жолдары)
7. «Балабақша әлемі» әдістемелік журналы. – Алматы, 2019–2024 жж.
(Ойын технологиялары мен тәрбие тәжірибелері)

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.